

Det kan se ut som fiskebestanden vil utvikle seg mot en stor noe småvokst rorb Bestand, strandområdene vil domineres av smålake og en del rør, dessuten vil en nok finne noen få store fiskepisende ørreter. Forholdene vil derfor ligne de en kjenner fra Essandsjøen fra de aller siste år.

NESJØENS FRAMTIDIGE UTSEENDE?

Strendene rundt sjøen interesserer fjellvandrere såvel som sportsfiskere. Kan så noen si hvordan disse vil bli? Allerede etter kort tid med nesten full dam kunne en i høst (1972) se hvordan bølgeslagene hadde begynt sin omforming av strendene. Vatnet hadde brutt inn i grusdynger og vasket fram stein og fin sand. Denne sterkt vindeksponerte og store fjellsjøen vil gi bølgeslagsoner langs hele stranden hvor det ikke er fjell. Erosjonen og utvaskinga vil bli enda større enn de har blitt i Essandsjøen. En vil nok med stabile vannstander kunne få en «rivierastrand» i fjellet, mens bølgeslagsonen i myrområder naturlig nok vil føre til stor utvasking av humus i vatnet.

Fisket vil, dersom den forsiktige prognose om mer eller mindre fullstendig overgang til planktonspisende fisk og redusert ørretbestand, føre til en vanskelig tid for sportsfiskere, iallefall sommers tid. Om vinteren vil derimot isfiske og da særlig i innsnevninger av vatnet, nedre Nesjø, og i smale områder i Esna oppover mot Essandsjøen kunne bli gode fiskeplasser etter rør.

For sommerens fiske ville det være ønskelig at tiltak ble gjort for å bedre ørretens kår. I Sverige har en gjort positive erfaringer i regulerte sjøer med utsetting av reliktkreps (*Mysis relicta*). Andre tiltak kan kanskje være å innføre en planktonspisende fiskeart som er lettere for ørreten å utnytte enn røren. Men skal en i det hele tatt beholde en ørretbestand må en fortsette utsetting og da av settefisk som er 1—2 år. Nesjø/Essandsjø er derfor en utfordring hvor utviklingen kan være til glede for fiskere og friluftsfolk dersom viljen og evnen til å gjøre det beste er tilstede.

Nesjøreguleringen og fuglelivet

AV KARL H. BROX

Det er ennå for tidlig å uttale seg om de varige virkninger som Nesjøreguleringen vil få for fuglelivet i Nedalsområdet. Data om de endringer som vil finne sted kan bare oppnås ved at undersøkelser blir foretatt i ennå noen år fremover. Først da kan det fastslås i hvilken grad reguleringen har virket positivt eller negativt på de enkelte arter.

Dette er konklusjonen på den foreløpige rapporten om de ornitologiske undersøkelser som har vært foretatt i Nedalen i forbindelse med den omstridte reguleringen. Undersøkelsene, som etter konsesjonsbestemmelsene har vært finansiert av regulanten, Trondheim E-verk, har vært foretatt av Zoologisk Institutt ved Universitetet i Trondheim under ledelse av professor Svein Haftorn. Den foreløpige rapporten er utarbeidet av universitetslektor Arne Moksnes.

Hensikten med undersøkelsen har vært å registrere hekkebestandens tetthet og sammensetning i de ulike vegetasjonstypene forut for reguleringen, i oppdemningsperioden og etter reguleringen, skriver Moksnes i innledningen. På denne måten vil en forsøke å klarlegge de forandringer som utbyggingen medfører for fuglefaunaen.

Undersøkelsen er ellers den første større ornitologiske undersøkelse som har vært igangsatt her i landet i forbindelse med en vassdragsregulering. Av tidligere undersøkelser i området kan nevnes at fiskeribiologen H. Huitfeldt-Kaas i 1921 publiserte en del observasjoner etter et besøk i 1891, og at professor Svein Haftorn og Nils-Jarle Ytreberg i 1954 foretok de første systematiske undersøkelser av Nedalsmyrene og enkelte av fjellområdene omkring. Paradoksalt nok ble altså dette meget interessante området ikke

skikkelig undersøkt før dets skjebne var avgjort, ved Stortingets beslutning om regulering i 1968.

Av rapporten går det frem, at det i Nedalsområdet er observert minst 107 fuglearter. Av disse er 57 påvist hekkende, mens det for ytterligere 12 arter foreligger sterke indikasjoner på hekking. Vi kan ikke her gå i detalj, men bare kort nevne noen få og spesielt interessante observasjoner.

Undersøkelsene i Nedalen startet i 1967, og hvert av årene er det gjort noen få observasjoner av stjertand. Den 3. juli 1967 ble det sett to hunfugler med fem dununger ved Falkhyttjern, og dette er høyst sannsynlig det første hekkefunn for denne arten som er beskrevet i Trøndelag. Av andre interessante andefugler kan nevnes brunnakke, skjeand, havelle, sjøorre, svartand og ærfugl(!) Ingen av disse er imidlertid påvist hekkende, men de foreliggende observasjoner av ærfugl er meget interessante sett i sammenheng med andre iakttagelser, som tyder på et årlig ærfugltrekk østover over land, mellom Trondheimsfjorden og hekkeområder (?) i land øst for Norge. Disse forhold er nå under nærmere undersøkelse av zoologene Arne Moksnes og Alv Ottar Folkestad.

Av andre observasjoner kan nevnes at fiskeørn er sett tilsammen tre ganger, og at den sjeldne svartterna ble sett 8. juli 1970. Denne arten er ennå ikke påvist hekkende her i landet, og fra Trøndelag foreligger fra før bare tre kjente observasjoner. I juni/juli 1969 ble en sivsanger hørt synge i vierkjerrene ved Nea, og dette er den tredje lokalitet hvor denne fuglen er iaktatt i Trøndelag. Endelig skal også en sibirspurv være sett 6. juli 1965, og av denne arten foreligger det ellers bare noen ytterst få observasjoner i vårt land.

Undersøkelsen over fuglefaunaens sammensetning og tetthet ble foretatt innenfor fastlagte takseringsfelt. Ved valg av felter ble det lagt vekt på å finne frem til områder som var representative for vedkommende vegetasjonstype som helhet. Det ble i alt plukket ut fire felt i bjørskogen, tre myrfelter, et felt i alpint miljø og tre felter på hogstflater etter hvert som felling av bjørskogen skred frem. Ellers ble det lagt opp til å finne flest mulig reder, spesielt av vadefugler. På alle felt ble det foretatt systematisk leting

→

Vannet i ferd med å oversvømme Nedalsmyrene.

Foto: Eiliv Leren

etter reder ved at det ble gått manngard. For å få indikasjoner på om takseringsfeltene med hensyn til størrelse og vegetasjon var representative for vedkommende vegetasjonstype som helhet, ble det dessuten foretatt en rekke linjetakseringer, som foregikk ved at observatøren gikk sakte gjennom terrenget og noterte alle syngende hanner og andre territorieindikerende observasjoner innenfor en avstand av ca. 75 meter til begge sider for seg.

Nedalsområdet er i regulert tilstand foreløpig bare undersøkt i to år, og det er altså for tidlig å si noe om de endelige virkninger av reguleringen. Mange av de forandringer som hittil er registrert kan være demningseffekter (at det like etter oppdemmingen har vært en stor produksjon av næringsdyr, slik at næringsmulighetene for vannfugl har vært svært gode).

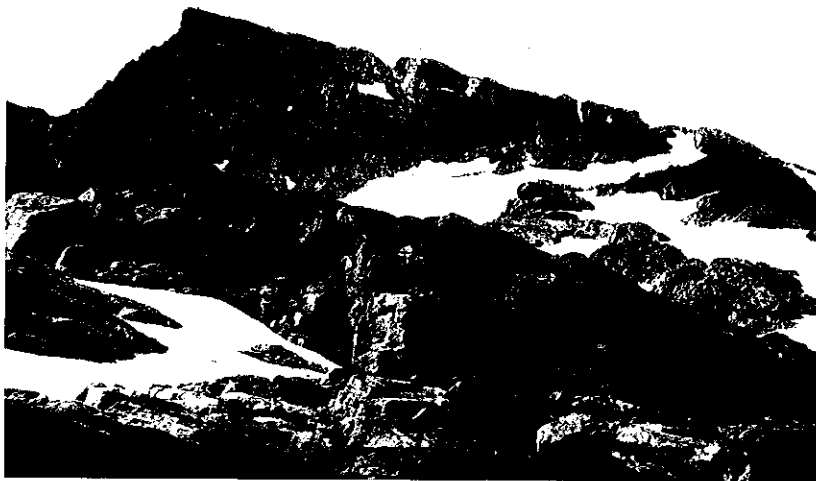
Et forbigående trekk var de usedvanlig store konsentrasjoner av vadefugler langs kanten av Nesjøen i 1970 og 1971. Hovedsaklig skyldes dette at store områder hvor hekkingen var begynt, ble oversvømmet, slik at fuglene gradvis ble fordrevet fra sine hekke-

plasser. Det gjaldt særlig brushane, men ble også registrert for svømmesnipe, myrsnipe, fjellmyrløper, rødstilk og grønnstilk, samt hos flere arter spurvefugl. Noe av konsentrasjonen av vadefugl langs Nesjøen kan imidlertid også skyldes at strandområdene under oppdemmingen var spesielt næringsrike, heter det i rapporten. Spørsmålet er så hvordan det vil gå med den del av fuglefaunaen som har fått sine hekkeområder neddemt, men svaret kan ikke finnes uten at fortsatte undersøkelser blir foretatt.

Som ventet hadde etableringen av Nesjøen stor virkning på bestanden av ender. Det ble påvist en kraftig økning i den totale bestand, og spesielt ble mange observasjoner gjort i 1971. Økningen har vært særlig stor for krikkand, bergand og toppand. En tilsvarende økning i antall observasjoner har også gjort seg gjeldende etter reguleringen for de vanligste måseartene og for svømmesnipe.

Økningen i andefuglbestanden må tilskrives to forhold. For det første virker en så stor vannflate tiltrekkende på vannfugler som passerer området. Den andre og langt viktigste årsak er imidlertid demningseffekten. Og en står her overfor en parallell til den velkjente oppblomstring i fiskebestanden i de aller første år etter en oppdemming. I reguleringsbassenger avtar imidlertid produksjonen av næringsdyr og dermed fiskebestanden vanligvis etter noen år. For å registrere hva som skjer med fuglebestanden, er det nødvendig med en fortsettelse av undersøkelsene. Først om noen år kan det fastslås i hvilken grad reguleringen har virket positivt eller negativt på de enkelte arter. Registreringer ut over perioden med demningseffekt kan også generelt gi verdifulle data om vassdragsregulerings virkninger på fuglefaunaen. Dessuten kan oppnås en rekke resultater av betydning for ornitologisk grunnforskning, går det frem av rapporten.

Vilt landskap mot Snota.

Foto: Svein Aage Hatlelid

Fra Edvard Løchens bok: Under vandring:

Etter sjelens fred søker mennesket — før eller senere vil han trenge den. Og han vil finne den, stundom under domens brusende hvelv, stundom i et kloket menneskes tale, stundom på annet vis, men til alle tider på vandringen, under Guds herlige himmel, dypt inne i skogenes stillhet eller høyt oppe under fjellenes storhet og evige ro. Som et budskap fra selve evigheten kommer freden — ufattelig og umerkelig — det urolige hjertet har fått noe av universets døgnvise ro over sine slag.

Seterbruk i Trøndelag

AV GUNNAR SIGSTADSTØ

Seterbruket hadde i tidligere tid stort omfang også i Sør-Trøndelag, men har vært i stadig tilbakegang de siste mannsaldre.

Det er mange årsaker til dette. Jeg kan nevne noen av de viktigste.

De eldre tiders seterbruk krevde betydelig arbeidskraft. Melking, kjerning og ysting var dengang svært arbeidskrevende. Brukene var gjennomgående små og arbeidskraftbelastningen ble særlig tung for de minste bruk. Det vanlige var at hvert gardsbruk hadde sin seter, og stellet på setra ble utført av en budeie. Denne driftsformen gikk så lenge det var mye folk på gardsbrukene og arbeidskraften var billig.

Melkeproduksjonen på setrene var i tidligere tider basert på utnyttelse av fjell- og skogsbeitet. Fjellbeitet er nok det beste naturlige beite vi har og det greide seg bra til den melkeytelse som kyrne hadde i tidligere tider. Med de kyr vi har idag med en melkeytelse opp til det flerdobbelte i forhold til ytelsen i eldre tid, blir fjell- og skogsbeitet helt utilstrekkelig. Denne gamle driftsformen forbyr seg selv av bare denne grunn.

De gamle setrene lå som oftest tilfjells, langt fra gården, og med dårlige atkomstforhold. Ferdsele mellom setra og garden og transporten av ost og smør ble tung, tidkrevende og kostbar.

Noe særlig samvirke var det ikke for å lette seterdriften i eldre tider. Kostnadene med å føre opp hus for folk og fe for en kort driftsseason var også tunge å bære. Livet og driften på setrene har mange og forskjelligartede ettermæler. Mange beskriver seterdriften som slit under tungvinte forhold. Andre beskriver seterlivet i mere romantiske toner. Noe midt i mellom er vel det mest riktige.

Det skjedde nok en utvikling i seterdriften også. Hjelpemidler for å lette arbeidet ble tatt i bruk. Det ble innledet samarbeid,